

**Disquisitionis Theologicae, Ideam Generalem Unicae Verae Religionis Ex
Scriptura Sacra, Et Specialiter Ex Rom. XII., 1. 2. Evolventis, Sectionem
Exegeticam Priorem, Per Exegesisin Versus Prioris Dicti Paulini, Principia
Formandae Ideae Generalis Constituentem ...**

Rostochii: Adlerus, 1755

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn840807058>

Druck Freier Zugang

a. B.
48.6.31.

55

428

Fa 1092 (ss.)

1. Nahmmacher, de discrimine inter praeparationem euangelicam et euangelii demonstrationem.
2. Braum, de inv. Maugul nunt. insignis exultant. nunt. inv. Pul.
3. Jacobi, Anthropomorphismus a vera notione immensitatis, sapientiae, libertatis, atque aeternitatis divinae remotus.
4. Lange, religiosam natalis Domini celebrationem.
5. Treller, de vino modico hypochondriacis salutaris ad sacrum locum Thimoth. 5. 23.
6. Quistorp, de adoptione ecclesiastica veteris Testamenti.
7. Carpow, de regis Iesiae Prophetarum natalibus.
8. Hartmann, argumenta, de satisfactione Christi, pro impenitentia finali praestita, negantia.
9. Hartmann, ideam generalem unice verae religionis ex scriptura sacra, et specialiter ex Rom. 12., 1. 2. evoluentis etc.
10. Hartmann, ideam generalem unice verae religionis ex scriptura sacra, et specialiter ex Rom. 12., 1. 2. evoluentis sectionem exegeticam posteriorem etc.
11. Hartmann, argumenta, de satisfactione Christi, pro impenitentia finali praestita, negantia.
12. Hartmann, de satisfactione Christi, pro impenitentia finali praestita.
13. Prier, de officiis Christi nonnulla momenta generalia sistens.
14. Stepinus, de directorio corporis euangelicorum.
15. Prier, de Prophetis et apostolis salua inspiratione divina.
16. Stepinus, demonstratio existentia Divina ex scriptura sacra.
17. Carpow, de verbis Davidis, maledicentiam simeiticam concernentibus: 777 55P 15 72 א' הוה כ' 2 Sam. 16. 10.
18. Halman, de 52 פארע אקאנדור. corona de spinis Matth. 27. 29.
19. Halman, de 52 פארע אקאנדור. corona de spinis Matth. 27. 29.
20. Quistorp, de peccato originis.

- 21., Quistorp, de fide Dei opere, Joann. 6. 29.
- 22., de Marne, de explicatione Joann. 14. 23.
- 23., Hartmann, de Jesu Nazareno vero Messia.
- 24., Engel, de significatione vocis Susdaimonia in Novo Testamen-
to ad illustranda loca Act. 17. 22. c. 25. 19.
- 25., Pries, de non consumatis partibus Veteris Testamenti ex Epist.
ad Hebr. 11. 39. 40.
- 26., Sasse, de Christo, et sacerdote et victima in omnium salutem.
- 27., Kaempfer, de modo praedicationis paulinae. 1 Cor. 2. 4. 5.
- 28., Quistorp, de Judaeis corde compunctis. Act. 2. 37.
- 29., Carpen, de Jonae versionibus etc.
- 30., Hartmann, de vaticinio Simeonis. Luc. 2. 34. 35.
- 31., Riederer, Ein überaus seltsam Informationsbuch.
- 32., Riederer, Enzyklopädie zu den Informationsbüchern.
- 33., Engel, de rationibus consequentiae immediae.
- 34., Mayoh, de angelorum corpore proprio.
- 35., de dono spiritus sancti. etc.
- 36., Vittenzwey, anti-blanchiana.
- 37., Heinius, de auctore et causa stragis clypeorum tempore Eze-
chiae Judaeorum regis ad Illustrationem Jesaiae c. 37. 36.
- 38., Reuß, de gratia spiritus sancti applicatiae in genere.
- 39., Nahmmacher, de introductione in septem epistolas catholicas
lectio tertia.

DISQVIGATIONIS THEOLOGICAE,
IDEAM GENERALEM
VNICAE VERAE RELIGIONIS
EX SCRIPTVRA SACRA,

ET SPECIALITER

EX ROM. XII, 1. 2. EVOLVENTIS,
SECTIONEM EXEGETICAM PRIOREM,
PER EXEGESIN VERSVS PRIORIS DICTI PAVLINI,

PRINCIPIA

FORMANDAE IDEAE GENERALIS CONSTITVENTEM,

DEO CLEMENTISSIME FORTVNANTE,
RECTORE ACADEMIAE MAGNIFICENTISSIMO,
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,
DOMINO FRIDERICO,

DVCE ET PRINCIPE HAEREDITARIO MECKLENBVRGICO,
PRINCIPE VANDALORVM, SVERINI AC RACEBVRGI, COMITE ITEM
SVERINENSI, TERRARVM ROSTOCHII ET

STARGARDIAE DYNASTA,

PRINCIPE ET DOMINO NOSTRO LONGE CLEMENTISSIMO,

CONSENTIENTE FACVLTA TE THEOLOGICA,
IN ACADEMIA VARNIACA

DIE X. IANVAR. MDCCCLV. H. L. Q. C.

PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTET

P R A E S E S

IOACHIM HARTMANN,

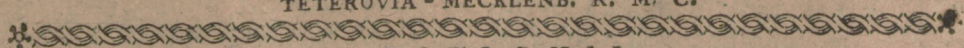
PHIL ET S. S. THEOL DOCTOR HVVSQVE P. P. DVCALIS ORDINARIVS,
SERENISS. PRINCIPI REGNANTI MECKLENBVRGICO A CONSIL. ECCLES.
ET DIOECESEOS MECKL. SVPERINTENDENS,

ET

R E S P O N D E N S

HENRICVS CHRISTOPHORVS FIDLER,

TETEROVIA - MECKLENB. R. M. C.

R O S T O C H I I,

TYPIS IO. IAC. ADLERI, SEREN. PRINC. AVL. ET ACAD.
TYPOGRAPHII.

I N G R E S S U S.

Vnicam esse veram eamque Christianam Religionem, quae cum Deo reduniat homines ab ipso divulsos, nemo profecto sacratioribus literis imbutus, nemo verae Religionis Christianae genuinus affecla, unquam vocabit in dubium. Adeo constanter haec veritas inter Ecclesiae nostrae Doctores stabilita atque publice proposita est, ut inter Characteres Christianae Religionis relata semper sit ejus *Veritas* atque *Vnitas*, prouti ex Systematibus videre licet. Et magis aperte, quam ut in dubium vocari possit, eam loquitur veritatem Scriptura S. mille locis, ex quibus fidem divinam facient, quae habentur Joh. XIV, 6. Act. IV, 12. 1 Cor. III, 11. II X, 6. XII 3. ff. Eph. IV, 3. 4. 5. 6. Phil. III, 16. Col. I, 20. Rom. V. 15. 17. 18. 19. At enimvero non debet eam Religionem veram et unicam Christianam ulla corrumpere *ἑρσηκεία*, si quidem eam viam salutis veram atque unicam tenere voluerimus. In cassum ad Scripturae effata, qualia modo protulimus, provocat, qui pro ingenio suo exsculpere Religionem, eandemque deinde pro unica ea, quam Scriptura docet, venditare audet. Manifesto repugnantia defendere conatur, qui veram docturus Religionem illimitatam errori facit licentiam. Fidem unicam, eandemque salvificam, velle sententiis e diametro sibi oppositis aequae bene superstruere, hominibusque, aequae stabilem eam mansuram esse, quaecunque supponantur fundamenta, sive erronea, sive vera, velle persuadere, si quid aliud, omnium est maxime incongruum. Frustra voluntatem ad normam verbi revelati, Scripturae S., compositam promittit, qui erroribus obrui intellectum permittit iisque fundamentalibus. Eum in modum, postquam ante dimidii seculi intervallum sine ullo, quod facile intelligitur, salutari effectu, tentata fuit Religionum diversarum in unam conjunctio, hodie iterum studio et opera Viri Per-Illustri Domini a LOEN, Libro cui titulum fecit: Die Einzige Wahre Religion etc. inchoatur non dissimilis ad-

modum illi, et ad fidem obruendam potius, quam excitandam, apta, agendi ratio. Nulla est melior, falso pro vera venditatum eam, ex conglutinatissimis diversissimis Religionibus compositam, examinandi Religionem, via atque ratio, quam ut *Unicae Verae Religionis Christianae ideam* generalem, ex sacro Christianismi fonte atque principio unico, Scriptura S., haustam, cum illa spuria Religione comparemus, differentiamque utriusque exponamus; ita, quam parum cum hac illa conveniat, ex omni parte facillime judicabitur.

§. I.

In eo negotio cum versandum nobis sumeremus, ad Scripturae *Dictum* quoddam, quod in hac materia *de Religione Christiana* cum fructu supponi potest, attentionem intendimus, quodque Religionis Christianae unice ideam generalem adeo concinne suppeditat, ut nihil supra, atque pro Lapide Lydio merito habendum est, ad quem quaelibet spuria Religio, ejusque per hominum arbitrium formata notio, facile examinari atque dignosci potest. Est illud *emphaticum* D. Pauli *effatum*, Rom. XII. 1. 2. Παρακαλῶ ἐν ὑμῖς, ἀδελφοί, διὰ τῶν ἀντιγρῶν τῷ Θεῷ, παραστήσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ Θεῷ, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. 2. Καὶ μὴ συζηματίζετε τῷ αἰῶνι τούτῳ· ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τῶ νοῦς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τῷ Θεῷ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον. *cujus* quidem *Dicti* versum priorem hac meditatione pertractabimus.

§. 2.

Non immoramur nunc enumerandis *Dicti* hujus eximii diversis versionibus, quas suo loco, si quid ex iis ad explicationem sententiae Paulinae facere cognoverimus, dexterrime allaturi sumus. Ad ipsam potius mentis Apostolicae expositionem statim nos accingimus. Laborabimus in evolvendis terminorum ideis et constituenda per earum combinationem Paulina sententia,

tia, adducturi ea, quae ad illum scopum facientia vel *Interpretum* suppeditabit *industria*, vel propria suggeret meditatio.

§. 3.

Quod prae manibus habemus Dictum Paulinum, quamvis planissimum in se videatur, exercuisse tamen quadantenus Criticorum atque Interpretum industriam, nemini ignotum esse poterit, qui eruditorum in eodem explicando labores recordari voluerit. Et primo quidem, quod ad *Variantes Lectiones* attinet, in *Syriaca* versione omissam, in fine versus, docet MILLIVS vocem ὑμῶν, simulque, in *Coptica* versione additam deprehendi vocem εὐαγγελίου, idem Vir. Cel. Auctor est. Atque, quantum ad primum quidem attinet, in, *Praefatione* quam N. Tñ editioni suae praemisit, porro adjecit ille, quod illud ὑμῶν additum jam olim sit explicationis gratia. In eo vero non adeo facile assentendum crediderim Viro caeteroquin et doctrinae et indefatigabilis industriae laude celebratissimo. Cum enim lectionem hanc non variant Codices et Versiones antiquitate satis celebres, potius mihi arridet de hac *Coptica* versione iudicium ipsius MILLII, dict. praef. 1241. prolatum atque calculo *Cel. Göttingensium Doctoris Joh. Dav. MICHAELIS* p. 208. der Einleitung in die göttl. Schriften des Neuen Bundes pariter approbatur, idemque huc adplicandum utique videtur: hanc sc. versionem non factam aut adornatam esse ad verbum, sed sensum potius respexisse ejus Auctorem. Unde facile intelligitur, non translata ab Auctore hujus versionis esse vocem ὑμῶν textus originalis, de qua quaerimus, ob eam rationem, quia sensum completum, ea licet omissa, iudicavit Interpret. Interim quamvis rectissima etiam sit sententia, quam, omissa ea voce, hic locus suppeditaret, quod sc. generaliter exprimeretur, λογικὴν λατρείαν, ad quam Paulus hortatur, omnem, ita comparatam esse debere, ut hic describitur; quemadmodum tamen directe et proxime adhortatio ad Romanos refertur voce παρακαλῶ ὑμᾶς, sic etiam idea generalis cultus rationalis distincte et specialiter ad Romanos adplicatur addita voce ὑμῶν in fine versus: adeoque omnino non videtur addita, atque in

originali non expressa, ea vox, sed potius ad lectionem veram originale referenda, et in versione non satis caute omissa iudicanda est. Si quis, eam per ipsum contextum subaudiendam esse, hinc omitti potuisse, crediderit, eum arbitramur excipiendo, quae diximus, confirmare.

§. 4.

Additum in *Coptica* versione rationabili cultui praedicatum *εὐάγγελον* omnino ita comparatum est, ut huic cultui, a Paulo commendato, competat, atque per ipsum quoque contextum eidem illud convenire patefcit. Cum enim hostia Deo oblata sit *εὐάγγελος* τῷ Θεῷ, omnino, quae per parastasin commendatam exhibetur, religio, debet esse *εὐάγγελος* τῷ Θεῷ. Interim tamen genuinam eam lectionem, quae additum habet praedicatum, non reputo. Non enim jam urgebo, illud ex prioribus jam manifesto inferri: quia, cum hostia oblata Deo placens dicitur rationabilis cultus, omnino etiam ipse cultus, ea oblatione praefitus, debet Deo placens esse. Neque insistam, quod, si vox *εὐάγγελος* adiecta censenda sit et in Textu originali repetita, etiam vox τῷ Θεῷ repetita in textu originali debeat censi, de cuius tamen repetitione est altum silentium. Sed hoc solum ad lectionis authenticam negandam mihi sufficit, adiectionem eam non mihi videri recto loco stare, cum, ut sit secundum versionem *Copticam*, constituitur post vocem *ὑμῶν*, quae potius cum verbo *λογικὴν* conjungi debuisse videtur.

§. 5.

Atque ea quidem quoad *Variantes Lectiones* nobis sufficiant. Verum quorsum demum haec adduximus? Eo fine, ut distincte exhibeamus, nihil quidquam ex variantibus repeti posse lectionibus, quod vel minimam sensus pariat vel ambiguitatem vel obscuritatem, atque vere hic locum habere S. R. Joh. Jac. RAMBACHII ex IOH. GUIL. BAIERI *Diss. de Variantium Lectionum Scripturae N. T. Usu et Abusu* depromptum effatum, quod habetur
Inst.

Inst. Herm. Sacr. Libr. III. C. I. §. XII. pag. 417, atque diversitatem, quae ex allegatis modo variantibus lectionibus resultare potest, adeo exiguum esse, ut parum ad eam variationem attendendum, ex collatione facile cuivis adpareat: cum tantopere ea non mutet textum, ut ullum de sensu Dicti dubium facere possit lectorem, sed quaecunque adsumatur lectio, sensus adeo maneat perspicuus, ut, quod una lectione posita adfirmandum est, stabiliatur etiam per alteram. Quod tanto laetiori observamus animo, quanto magis, id dicto, quod in doctrina aliqua supponitur, convenire, merito statuitur. Si enim ex variis lectionibus nulla creatur molestia, facilior, in plano Apostoli sermone atque sensu, habetur interpretum concordia. Atque sic quoque circa Dictum nostrum minus timendae sunt cavillationes, quas a praesumptis textus sacri, per *Versiones* et *Copiistas* factis, corruptionibus deducunt S. Codicis si non contemptores, certe nec amici, quosque adeo non rejecit *Per-Illustres Dominis* a LOEN, ut potius easdem non omni carere fundamento statuere videatur p. 12. Contemp. I. P. II. der einzigen wahren Religion.

§. 6.

Progredimur ergo *secundo* post adductas varias lectiones ad expositionem terminorum, eorundemque nexus, ut cuivis commati sententiam subungere queamus. Atque hic quidem, praestructo, quod facile quisque concedet, adhortationes et obsecrationes (perinde enim futurum est, quamnam ex his, an vero utramque conjunctam, adplicare volueris ideam) involvere repraesentationem motivorum, quae ad commovendum sufficere hortanti vel obsecranti censentur, statim contemplamur vocabulum *ὀνειδισμῶν*, plurali numero expressum. *ὀνειδισμός* misericordiam, commiserationem, significat, consentientibus omnibus locis Biblicis, in quibus hic terminus habetur. Fidem faciunt STOCKIUS in *Clave linguae graecae*, et LEIGHIUS *Critica Sacra* ad eandem vocem: et BASILEENSES notant quoque, vocem hanc plus inferre, quam voce *ἔλεος* significatur, quod et ipsum
ex

ex Stephani Theor. graec. recenset LEIGHIUS l. c. In his vero non difficulter consensum quisque dabit. Quaestio autem, quae ab Interpretibus hic mota est, in eo versatur: quid per pluralem hunc significetur numerum? Atque hic quidem, in plurali emphasin omnino quaerendam esse, jam recte annotavit quondam ORIGINES, immensam Dei misericordiam innui statuens. CASTALIO Hebraico more designari putat misericordiam, cum in singulari *miserationem* significet. Nimirum, Hebraeis consuetum dicit esse, eadem voce denotare et *actiones* et *habitus*: *hos* quidem, nomine adhibito in plurali numero, *illos*, vel in singulari vel in plurali, prout *vel* una est actio *vel* plures. Et facile, arbitror, ORIGENIS explicatio cum CASTALIONIS sententia concordabit. Eadem fere ratione habet etiam GROTIUS, qui magnitudinem misericordiae denotari iudicat, atque pro illustratione hujus loci, ad eas proprietates Dei provocat, quae recensentur Exod. XXXIV, 6. 7. Ita quoque exponit GLASSIUS *Gram. Sacr.* p. 418. pluralem poni docens pro singulari, ad denotandam magnitudinem et excellentiam, atque, cum allegat dictum nostrum, graecos N. T. scriptores imitatos esse hebraeos, cum CASTALIONE dicit. Pariterque RAMBACHIUS. l. c. p. 333. pluralem pro singulari positum, rei praestantiam atque frequentiam denotare, adserit.

§. 7.

In his vero omnibus quamvis nihil deprehendatur, quod *thetice* non sit rectum, atque omni jure dici queat, placet tamen maxime, si, ad multiplicem demonstrationem misericordiae divinae, ejusdemque exercitium *πολυμερως καὶ πολυτρόπως*, ut terminis his utar, sese exserens, respectum haberi, adstruatur. Exinde enim distinctissime intelligitur, cur plurali numero usus sit Spiritus S. Plurima enim prostabant misericordiae divinae documenta, sive ad diversa Ecclesiae, cui scribebat Apostolus, respicias individua, sive ad ipsos diversos misericordiae divinae actus, et gratiae divinae, diversis modis exercitae, diversissimos et peculiares gradus. Nullum enim ex his negligendum

dum esse arbitror in repraesentandis misericordiae divinae documentis, siquidem motivum, ab Apostolo Ecclesiae Romanae propositum, in tota sua extensione et latitudine, ut decet, capiendum sit. Neque solum usus, quem ex CASTALIONE allegavimus *Spho praec*, quod nimirum pluralis numerus actionum pluralitatem soleat exprimere, hanc nostram sententiam confirmat, sed etiam eandem contextui Paulini loci, quem explicatum imus, maxime convenire arbitramur. Non modo enim in proxime antecedentibus, cum quibus praesentem admonitionem indivulso et arctissimo nexu conjungit particula *⁂*, misericordiam divinam admiranda celebratione extulerat Paulus *Rom. XI. 32. 33. sq.* sed et in antecedentibus paulo remotioribus multiplicem misericordiam divinam, eamque variis modis erga nos miseros sese exserentem, praedicaverat *Rom. I. 5. II. 4. III. 24. IV. 5. 16. V. 1. 2. 5. 8. 15. 17. 20. 21. VI. fere per totum, speciatim vers. 14. 15. IIX. per totum., specialiter vers. 14. 26. 28. sq. IX. 22. 23. X. 8. sq. XI. 5. 6. 30. 31. aliisque epistolae hujus locis quam plurimis hic facile adplicandis. Atque ad tot tamque diversa infinitae gratiae et misericordiae divinae evidentissima specimina respiciens Apostolus, per eadem nunc ergo (*⁂*) rogat, obsecrat, hortatur, ut inde, cur plurali numero utatur, abunde patefcat.*

§. 8.

Atque isthaec nostra expositio non modo evidentissimas, ut docuimus, pro plurali numero adhibendo, suppeditat rationes, sed etiam ante citatis laudatorum interpretum explicationibus optime convenit. Etenim immensam misericordiam divinam atque ejus magnitudinem infinitam omnino hic non tantum ita considerandam esse, prouti *habitu* summe perfectum perfectissimi erga miseros homines *amoris*, atque misericordiae divinae, in se, denotat, sed etiam, et specialiter quidem, ita, ut erga homines miseros sese documentis, pientissime devenerandis, ea demonstrat, et in ipsis effectibus conspicuam reddit, id vero non

B

modo

modo dictis *Spbo praec.* sententiis utique conforme, sed a quovis etiam concedendum, arbitror. Idque eo magis, quo certius constat, qui effectibus misericordiae immensae, erga nos demonstratae, pro motivis utitur, eum profecto immensam misericordiam infiniteque perfectum habitum miserandi divinum pro motivo actionum non adhibere non posse. Interim plura habentur hic eaque specialiora, quam si ad habitum infinite perfectum divinum, in se spectatum, respicere tantummodo velles. Verum est, cum ad illustrationem gloriae divinae obligati simus, obligatos nos quoque esse ad misericordiae divinae illustrationem, adeoque ex ea quoque motiva desumi ad actiones nostras recte instituendas. Ea vero generalia omnino non explerent D. Pauli sensum, quem maxime ad specialissimas misericordiae divinae demonstrationes, quas Christiani devota mente venerantur, atque effectus earundem in semetipsis, summa cum voluptate, sentiunt, respectum habuisse, ex antecedentibus modo cognovimus. Eandem nostram etiam jam quondam praeferendam censuit explicationem S. R. *Wittebergensium Theologus* FRID. BALDVINVS *Commentario in omnes Epistolas Paulinas p. m.* 218.

§. 9.

Quae quidem asserta, si recte observentur et adplicentur, specialissima continent motiva, ad id, ad quod Paulus hortatur. Cogites affectum primae commiserationis, expressum, *Rom. V, 8.* Respicias ad gratiam redimentem, *Rom. V, 15. sq.* Attendas ad gratiam adplicantem, eamque vel vocantem, *Rom. I, 6. 7. X, 14. sq.* vel illuminantem l. c. et *Cap. I, 5. 6.* vel convertentem, *Rom. I, 5. II. 4.* vel regenerantem, *Rom. VII, 6. VI, 3. sq.* vel justificantem, *Rom. V, 1. 16.* vel adoptantem, *Rom. IIX, 14. sq.* vel unientem, *Rom. IIX, 11.* vel renovantem, *Rom. VI, 14.* et sanctificantem, *Rom. I, 4.* vel revocantem, *Rom. XI, 23.* vel confirmantem, *Rom. VIII, 26. Rom. I, 11.* vel salvantem, *Rom. V, 10. 21. IIX. 17. X, 9.* nullum est gratiae, in omnibus his ejus actibus atque speciminibus, documentum, quod uberrima ad id, quod hortando Paulus rogat,

rogat, non suppeditet motiva, ut efficacissime omnino Paulus hortetur rogando et obsecrando διὰ τῶν ἀντιγράφων numero plurali. Jmo cum fidelibus scribat Apostolus, *Rom. I. 7. 8.* qui in semetipsis gratiae et misericordiae divinae abundantissima exempla experiebantur, *Rom. V. 4.* non errabimus, si, etiam eo respexisse plurali numero Apostolum, adseveremus. Vt etiam inde gravissima, pro usu pluralis numeri, habeatur ratio. Atque ita quoque largissimam emphasin, quam in hoc plurali numero deprehendunt Interpretes, et ipsi expressimus, nullam omnium, quas docuerunt, emphasium, non lubentissime adhibentes, maxime tamen ad *actuum* misericordiae infinitae non modo *praestantiam*, sed et *pluralitatem*, et *frequentiam* respicientes. Jmo plura adhuc ex antecedentibus erui poterant gratiae, ejusque actuum, specimina, ad quae respexisse Paulus merito dici potest. Equidem singulari numero expressit Pauli sententiam B. Megalander LVTHERVS: sed cuius facile obvium est, ad linguae germanicae genium in versione simul respexisse Virum longissime ultra laudes meas positum, quemque, docente S. R. WOLFFIO *Curis Phil. et Crit.* ad h. l., contra TRILLERVM dudum defendit SCHOENLANDIVS *Vindic.* p. 276.

§. IO.

Ex dictis *Spbo praec.* ergo patet, Paulum, dum ad Religionem rationabilem Christianorum, intensissime obsecrando, hortatur, motiva desumere, *non ex principiis rationis* sibi relictæ, *sed ex principiis gratiae* miserantis, redimentis, adplicantis, vocantis, illuminantis, convertentis, regenerantis, justificantis, adoptantis, unientis, renovantis, sanctificantis, revocantis, confirmantis, salvantis. Enimvero cum gratiae sit etiam mediorum gratiae constitutio, hinc Verbi Revelati concessio, *Eph I. 9-13.* et Sacramentorum ordinatio, *Tit. III. 5. 1 Cor. XI. 23.* pariterque fides concessa et producta, indeque pendens felicitas Christianorum omnis, et spiritualis in hac, et aeterna, in futura, vita *Eph. II. 4. 8. sq.*; quicquid ex his motivorum ad Religionem veram, Deoque placentem, desumi potest, id omne motivo,

ἐν τῶν ἀντιστοιχούντων desumpto, simul comprehendi, non est, quod
ulla ratione dubitemus.

§. II.

Cum ergo Paulus ex Spiritu S. scripserit, atque ad motiva,
hortatione proposita, attentos omnino voluerit Romanos, iisdem-
que motivis eos iusserit et ipse et Spiritus S. totos et in omnibus
actionibus suis semet conformare, hinc ex eodem principio de-
ducere actionum motiva: Ex quo vero desumpsit ipse Paulus et
hinc Spiritus S. pro Christianorum Religione motiva, et unde
eadem repetere debere Christianos voluit, inde motiva pro Re-
ligione Christianorum desumenda esse pateat; Habemus hic
Characterem aliquem Religionis Christianae uberrimum, quod ex di-
vina gratia, quam praedicat revelatio, desumat actionum motiva,
per Spiritus Sancti virtutem et operationem efficacissima.

§. 12.

Opposita ea sunt iis, quae *Per-Flustr. Dominus a LOEN* pro-
ponit, dum non modo *Part. I. Cont. I. §. 15. 16.* motiva pro Chri-
stianis virtutibus *ex solis principiis naturalibus* repetit, imo dari ani-
mas *naturaliter Christianas* statuit *Part. I. C. III. §. 24. 25. 35. 43. al.*
atque passim *Ethnicis*, quibus tamen nulla est fides salvifica, *bea-*
titudinem aeternam vindicare studet, quae sine fide in Christum ob-
tineri nequit, sed etiam locis plurimis ad *sola legalia* omnem Re-
ligionem veram revocat. §. 14. P. I. *Cont. I.* et *Part. II. Cont. I.*
§. 10. 11. *alibi*. Imo quum mysteria fidei per totum suum librum
insuper habeat, motiva vero ex gratia desumpta, quaquaversum
considerentur, mysteria fidei, eorumque scientiam, praestruant;
nec ipsius gratiae, non admissis mysteriis, quae et ipsa complectitur,
omnino recta repraesentatio haberi queat; utique, quam *Paulus*
docet Religio a *Loeniana* toto coelo differt. Id quod denuo
exinde intelligitur, quod Sacramenta *Per-Fl. Dominus a LOEN*
prorsus negligit, P. II. *Cont. II. §. 3. 5. 6. 8. 9. 10. 23.* imo fere
per totam eam Contemplationem, Paulus vero iis tanquam gratiae
mediis omnino Religionem superstruit. *Rom. VI, 3. 1q. I Cor.*
XI, 23. seqq.

§. 13.

§. 13.

Paulo ulterius progrediendum est, et considerandum quoque, quidnam illud sit, ad quod gravibus adeo motivis hortatur Apostolus. Habetur illud in textu distinctis terminis παραστήται τὰ σώματα ὑμῶν etc. Qualis ista sit παράστασις inquirunt Interpretes. Adeo docte atque tanta et ubertate et eruditione rem confecit S. R. et *Cel. Lipsiensium Doctor et Superintendens* DEYLINGIUS, P. III. *Obs. Sacr. Edit. 3tia* p. 398 sq. et ex eodem S. R. WOLFFIUS *Curis Phil. et Crit.* in IV. *prioris Epistolae Paulinae* p. 236. ut omni hic facile opera supersedere queamus: Quibus ergo adeo docte conscriptis vix quidquam addere audeamus, nisi quod sententias diversas aliquas probe conjungi posse censeamus, praesertim in adplicatione ad eam *ἑστάναι*, de qua, in nostro dicto, Paulus loquitur. Nimirum hujus *ἑστάναι* expressum ab Apostolo nomen, omnino sententiam S. R. DEYLINGII vindicat, firmamque et stabilem reddit, cum, termino παραστήται respici ad *solemnem victimae constitutionem ante faciem Dei*, docet c. I. p. 400. Ex eadem vero ratione etiam ad *primogenitorum constitutionem coram Deo et consecrationem* *Luc. II, 22. Lev. XII. 2. sq. Neh. X, 36.* hic etiam respectum jure haberi posse, crediderim. Namque *primo* etiam fideles primogenitorum nomine insigniuntur in Sacra Scriptura, *Hebr. XII, 23.* quae quidem denominatio quamvis specialiter designare videatur eos, qui primi ad fidem conversi sunt, atque ἀπαρχὴν τῶ πνεύματος ἔχοντες *Rom. II, 23.* non tamen immerito etiam ad reliquos fideles extendi potest, quia ad primogenitorum numerum etiam hi pervenerunt, eosque utique decet, primogenitis illis similes semet praebere Deoque sistere. Conferri poterit hic FESSELIUS *Regno Christi mystico* voce *Erstgebur* p. 621. ubi quidem provocat etiam ad locum *Apoc. XIV, 4.* Sed non arbitror huc eum locum trahendum esse, nisi per aliquam eamque laxiorem similitudinem, cum primogenita a primitiis probe sint distinguenda. Conferri caeterum, quoad primogenitorum fidelibus impositam denominationem.

nationem, poterit STOCKIUS *Edit. N. T. suae* adjectis *observationibus* ad locum Hebr. XII, 23. et GERHARDUS ad eundem locum. *Secundo*, ipsa etiam primogenita, quae non redimebantur, munda, erant יִבְרָה *Qvrla*, quemadmodum proclive est ex *Exod.* XIII, 15. et *Deut.* XV, 21. Unde *tertio* adnumerantur communiter sacrificiis salutaribus privatis. *Conf.* RELANDI *Antiquitates sacras veterum Hebraeorum* p. 333. Quod non intempestive hic adplicari poterit, quum et Apostoli adhortatio, quam prae manibus habemus, *privatorum* quorumvis individuorum privatum referat cultum divinum, quem pro se quisque tenere debet, siquidem ejus, cultus publicus et externus Deo placere debet. Atque ea quidem *sacrificiorum victimarumque* parastasis hic propter expressam *Qvrla* denominationem maxime respicienda est atque tenenda. Caeterum circa praesentem explicationem mihi videtur notandum esse, 1) non solum respici, ut S. R. DEYLINGIUS vult *l. c.* cum RELANDO *l. c.* p. 276. ad actum adducendi sacrificia in conspectum Dei, הקריב לפני יהוה, sed et, atque maxime quidem, ut vult S. R. IKENIUS *Antiqv. Ebraicis* p. 172. ad actum constitutionis coram facie Dei, העמר לפני יהוה, coll. *Lev.* XVI, 7. 10. *Num.* III, 6. Quod tanto minus displicere posse puto, cum actus fuerint connexi *adductio* et *constitutio* in conspectum Domini. 2) Eam sacrificii in conspectum lehovae adductionem et constitutionem factam esse a *sacrificii Domini* testante RELANDO et IKENIO. II. cc. quod utique non contemnendam in subsequentibus ad praesentis materiae pertractationem suppedabit meditationem.

§. 14.

In adplicatione vero ad praesentem materiam non immerito omnia cultus Levitici sacra, et res et personae, in quibus *adductio* et *constitutio coram Domino* locum habebat, huc comparari poterunt. Sic ergo suo jure huc refertur, ut factum etiam videtur a RELANDO *l. c.* p. 276, *Levitarum* adductio et in conspectum Dei constitutio, quae, cum separandi isti et ad cultum apti reddendi erant,

erant, fieri debebat, *Num* IIX, 9. sq. quo etiam digitum intendit OUTREINIUS et WOLFFIUS, uti videre est ex hujus *Curis Phil. et Crit.* ad locum nostrum p. 237. Atque circa eam quidem materiam probe etiam notanda et hic commode comparanda sunt, quae leguntur *Num.* IIX, 15. quod post factam eam Levitarum in conspectum Iehovae constitutionem admissi demum illi sint ad obeundum cultum Leviticum publicum, quod observatum etiam videmus a S. R. STARKIO in *Synopsi Exeg. N. T. P. II.* p. 962. in explicatione *hujus loci.* Porro *feria, libaminaque, primitiva, primitiaeque* huc referri possunt, in quibus *adductio* ad altare vel templum locum habebat. Atque hoc tanto rectius fieri posse intelliget quisque, quanto ex subsequens clarius patebit, non impedire *Θυσίας* denominationem, quo minus et illa huc referri possint. Imo non omnino nullius etiam est momenti, quod, supposito, *Θυσίας ζώσας* hic haberi, ex CHRYSOSTOMI et THEOPHYLACTI sententia, quasi ad militiam et equorum militarium exhibitionem hic respiciatur, S. R. DEYLINGIUS refert, ex *Actor.* XXIII, 24. illustratum l. c. p. 399. pariterque, quod ex OUTREINIO secundum VICTORINI STRIGELII mentem S. R. WOLFFIUS l. c. recenset, *alludi ad milites*, qui in acie semet sistunt paratos ad exsequendum ducis mandata. Namque non minorem, imo longe majorem, aptitudinem et promptitudinem haec ab Apostolo proposita *παράστασις* omnino requirit, ut, eo etiam si in applicatione respiciatur, utique nihil disconvenientis admittatur. Atque eadem prorsus ratione sese res habet quoad alteram illam *παράστασιν*, quam adfert S. R. DEYLINGIUS l. c. §. II. quaeque ERASMO SCHMIDIO placuisse dicitur S. R. WOLFFIO, qua respectus habetur ad *servorum* constitutionem coram dominis, promptissimorum illorum ad omnem nutum Dominorum exsequendum, cui sententiae, quam egregie illustrari possit ex *Rom.* VI, 16. 18, etiam adjecisse calculum suum videtur STOCKIUS in *Clave Ling. S. N. T.* voce *παράστημι*. Tandemque non sine magno usu erit comparatio ejus *παράστασεως*, quam ex *Rom.* VI, 13. repetit S. R. DEYLINGIUS

GIVS l. c. §. III. atque ex Romanorum solemnī ritu, eos, qui, cum in *acie* mortui crederentur, deinde redibant, et *vivos* semet fistebant, recipiendi, illustrat, et in adplicatione ad praesentem materiam ex *Eph.* II, 1. §. declarat. Ea vero omnia hic a nobis adducuntur eo fine, ut facile intelligantur *posse conciliari*, quae *diversissima* videntur, egregiae laudis interpretum cogitata, modo distinguantur, quae *proxime* et *directe* in hoc loco a sacrificiis repetenda videntur, propter expressam *sacrificii* mentionem, ab iis, quae *deinde*, propter sacrificii viventis, quod huius loci objectum est, naturam et conditionem, egregie *adplicari* possunt.

§. 15.

Ea vero, quam explicavimus *Spho praecedenti*, *παράστασις* omnino exhibet maxime notanda, quae sequuntur. I) Quae in conspectum Dei oblata erant sacrificia, ea ad communem usum non redibant, sed soli illi reservabantur, qui a Deo praescriptus erat, unde ea, de qua Paulo sermo est, Christianorum paraestasis, qua Deo sese fistent, omnia, quae non sunt voluntati divinae conformia, excludit, atque totalem consecrationem Christianorum, qua Deo totos sese offerunt, involvit, et, ut, in conspectum Domini sese fistentes, semper in conspectu Domini ambulent, omnino requirit, secundum *Gen.* XVII. 1. II) Cum adductio atque constitutio sacrificiorum in conspectum Jehovae a sacrificiorum Dominis fieri debuerit, etiam dominium in *τὰ σώματα*, a Christianis Deo offerenda, Christiani tueantur necessum est: dominium, inquam, quale Christianos decet, ne peccatum dominari patiantur *ἐν τῷ θνητῷ αὐτῶν σώματι* sed potius eidem dominentur. *Rom.* VI. 12. III) Ea paraestasis summam infert ad obsequendum nutui divino promptitudinem, ut, quicquid voluntati divinae conforme est, semper ob oculos Christianorum versetur, nec ad *ἑλεοφρεγτικέαν* ulla vel minima locum in ipsis habeat propensio vel inclinatio voluntaria. *Eph.* V. 17. *Col.* II. 8. IV) Ea paraestasis in nonnullis, de quibus vid. *RELANDVS* et *JKENIVS* II. cc. a Sacerdotibus fieri debebat: unde etiam Christianos subinde spiritualis sui Sacerdotii,

dotii memores esse jubet, 1 Petr. II, 5. 9. Apoc. I, 6. quo, ad cultum Deo praestandum, et sacrificia spiritualia Deo offerenda, continuo excitantur, incitamentis fane gravissimis, ex ipsa hujus sacerdotii spiritualis natura desumptis. Atque in eam sententiam etiam extendit textus nostri sensum non modo S. R. DEYLINGIUS l. c. §. IV. V. sed et B. LVTHERVS *Tom. Alienb. V. p. 1071. b.* Quod quidem sacerdotium spirituale, cum magnam partem felicitatis Christianorum complectatur, ex eodemque perplurima praestantissimaque, Christianos maxime decentia, officia deriventur, prouti ex allegato modo loco Petrino distinctissime elucet: et in ipsa ea paraftasi, qualis deinde loco Paulino, quem explicamus, describitur, ipse cultus religiosus, Deo a Christianis praestandus, consistat; omnino ea ipsa paraftasis omnia ea involvit incitamenta, ad ipsam recte praestandam, cultumque Christianos decentem Deo exhibendum, quae ex ipsa Religionis praestantia et excellentia ulla ratione deduci atque inferri possunt.

§. 16.

Ea vero omnia quam adversentur Religioni a *Per-III. Dom.* a LOEN pro Vnica Vera ventilatae, comparatio hujus abunde testatur, in qua quippe non modo ubivis, ad *proprium arbitrium* sui Auctoris omittuntur, negliguntur, negantur, rejiciuntur, quae Vnicus Verae et Vnicae Religionis Auctor Christus fundamenta et principia posuit, sed etiam ea, quae retinentur, mirum in modum et ita adulterantur, ut verae Religionis ne species quidem supersit, atque illa hinc *Loeniana Religio* omnino in *εὐελθερησκειαν* abeat. Et Sacerdotii spiritualis quoque veram rationem tam parum ob oculos habet illius Religionis Auctor, ut ne memoriam quidem ejus relinquat, nisi quatenus fanaticam, rejecto Ministerio Ecclesiastico, ejus notionem et adplicationem quaerere videtur.

§. 17.

Objectum illius *παραστάσεως* nuncupantur in textu nostro τὰ σώματα fidelium. Non utique repudiamus sententiam illorum,
C rum,

rum, qui per τὰ σώματα hic intelligi volunt totum hominem, atque sententiam declarant ex 1 Cor. VI, 15. (ad quem versum provocat STOCKIUS) et versu 20 (quem, docente S. R. WOLFFIO excitat OUTREINIUS) et ex Iac. III, 6. Conf. GLASSII *Phil. Sacra Lib. V. Tr. I. C. XVII. p. m.* 1927. qui praeter nostrum locum etiam excitat 1 Cor. VI, 15. Iac. III, 6. et Exod. XXI, 3. placet etiam eorum sententia, qui per τὰ σώματα hic intelligunt personas fidelium. Quae quidem explicatio cum priori maximam partem coincidit, atque usitata dudum fuisse graecis, non tantum admodum distincte intelligitur ex loco Gen. XXXVI, 6. ubi in textu originali obvium נפשות LXX. interpretantur per σώματα, sed etiam, qua antiquissimos graecos scriptores, ejus fidem facient BASILEENSES, a quibus excitatur Pollux et Strabo in Libro I. et II. *Rhet. Arist.* atque Demosthenes in *Philipp. 3.* et *Orat. pro Ctesiph.* Conferri etiam meretur CAROLVS DV FRENE in *Glossario ad scriptores mediae et infimae Graecitatis* p. 1514. excitans, qua hanc periodum, *Eclogas legum Moysi, Mauritium Lib. VII. Strateg. Cap. II. et Sozomenum Lib. I. Hist. Cap. 9.* Conferri tandem poterit LEIGHIUS *Crit. Sacra*, qui ex lingua etiam Anglica eum usum illustravit. Atque ea quidem significatio tanto illustrior et notabilior est, quanto rectius jure meritoque dudum Theologi Nostrates eam quoque adplicarunt ad locum illustrem Col. II, 9, de vnione Personali praecipientem, quod satis aperte videre est apud CHEMNITIVM *tractatu de Vnione Personali* p. 6. 43. Interim si vel maxime B. LVTHERI versionem sequuti, per corpora explicare vellemus, sententia tamen semper futura esset eadem. Propria enim sunt, de quibus sermo est, eorum corpora, qui et ipsi, sacerdotes spirituales, eadem Deo sistunt. Qui vero corpus suum Deo consecrat, is Deo consecratum velit oportet, adeoque voluntatem habeat Deo sacram necesse est, atque intellectum voluntatis divinae cognitione imbutum, et inferiores, ut superiores, animae potestates Deo dicatas, ut itaque mente et corpore totum se Deo offerens, tota persona fiat hostia ζῶσα, Deo grata atque accepta. Qua quidem sententia stante, ne illud quidem pro priori vocis,

σώματα,

σώματα, explicatione, ex Θυσίας ΖΩΣΑΣ mentione, desumptum argumentum videtur esse necessarium, quod utique magnum valorem obtinet in ea interpretatione, quae per τὰ σώματα fidelium personas intellectas vult. Cf. WOLFFIVS loco superius citato. In nexu ergo eadem sententia semper habetur, siue illam, siue hanc, amplecti voluerimus vocabuli σώματα explicationem. Et commodum videtur habere illa prior explicatio, quia scrupulose, ea adsumta, inquirere non opus est, cur σώματα non ψυχὰς nuncupaverit Apostolus? Interim tamen magis concinna et ἐμφατικώτερα quoque, quoad hujus loci sensum, eodem, si recte explicetur et attente consideretur, quod modo diximus, commodo gaudens, esse omnino videtur sententia posterior, unde et nostrum qualemcunque eidem adicere calculum non utique nolumus: Quamcunque vero adsumere velis interpretatio- nem termini, σώματα, synecdochen partis pro toto termino in- esse, crediderim admittendum esse, quemadmodum placet STAR- CIO l. c. et BALDVINO in *Comm. in omnes Epist. Paul. ad h. l.*

§. 18.

Quamcunque praeferre volueris, ex allatis §. 17., senten- tiam, semper inconcussa stat veritas, quae praecipit, omnes cor- poris mentisque vires Deo, ad obsequium praestandum, sistere debere, qui veram religionem amplexus coram Deo haberi cupit: mentemque in cas- sum gloriari Deo sacram, qui per corporis actus eam, quam nuncupat re- ligionem internam, extrinsecus datis speciminibus, non est demonstratu- rus: quemadmodum, ex opposito, externa Religionis exercitia nullatenus Deo grata, per se, queunt esse, quae ex animo sancto, eadem per Spiritus S. gratiam dirigente, non proficiuntur: atque, quoad internum cultum, nec intellectus sacris imbutus, sine vo- luntatis ad Deum colendum legitima determinatione, salutem infert, nec voluntatis determinatio recta esse potest, siquidem intellectus obscuratus, atque erroribus fundamentalibus corru- ptus, habetur. Quae quidem in formanda verae et unicae Reli- gionis

gionis idea maximopere observanda, et sancte tenenda, hic nominasse, et, per modum axiomatum, ex adferro Paulino, adnotasse, commodum dabit tractationi sequuturæ.

§. 19.

Atque denuo ea contradicunt *Per-Jll. Domino a LOEN*, cum omnino Religionem unicam veram cum erroribus, etiam in fundamentalibus, imo primariis iisdem, non modo probe consistere posse censet, ut nihil inde periculi timendum sit *Part. I. C. I. §. 34. sq.* sed et summa quaedam capita Relig. Christianæ omnino negat, et ad quaestiones vanas criticas, quæ nullius sint utilitatis, imo ad corrumpendam Religionem veram et unicam tendant, refert, per totum fere ipsius librum citatum: Cum tamen, non supposita puriori illa doctrina, principia Religionis Christianæ convellantur atque diruantur, et voluntatis adpetituumque recta, Religionique Christianæ conformis, constitutio in vanum stabiliatur, *Col. II. 8. 18. sq. 1 Tim. I. 18. II. 9. III. 15. 16. alibi.*

§. 20.

Qualis intelligenda sit *Iurta* pariter quaesiverunt interpretes. Et non videtur difficilis esse quaestionis determinatio. Si enim sola excipiantur sacrificia *expiatoria*, quæ hic nullo sano sensu adplicari possunt, nisi Redemptoris expiationem iniuria adficere et propriam erigere, sed maxime inanem, atque in se contradictoriam, hinc absonam, satisfactionem aliquis cum *Pontificiis* et *Socinianis* voluerit, reliqua hic omnia comparari posse mihi videntur, sive ad res, sive ad personas habeatur respectus, quæ Deo in Veteri Testamento solebant offerri. Eamque mentem jam superius subindicavi, cum in *παράστασις* explicatione versarer. Quamvis enim facile consentiam *JKENIO* l. c. p. 153. quum *Iurta* in generali jam significato opponi fertis dicit §. III. non tamen adeo presse insistendum hic, puto, illi significatui, cum *parastaseos* idea latior sit, quam ut ad solas *Iurtas*, illo significato sumtas, adplicari debeat, quemadmodum cuivis Anti-

qui-

quitatum Hebraicarum non omnino ignaro patet, et ex iis abunde videre est, quae de adductione sacrificiorum et fertorum quoque, imo ipsarum quoque aliquando primitiarum, docet JKENIVS *l. c.* Et locum hic omnino habere posse videtur, quod ex BASNAGII sententia monet S. R. DANIEL SCHNEIDERVS P. II. p. 990. des Allgemeinen Biblischen Lexici *Tit. Opfer*: etiam hic de verbis non faciendam temere litem. Gratam forsan aliquibus, eam *generalior* ideam hic adplicandi, rationem dare possemus, quod et ipsorum fertorum aliquam speciem *ἱερίας* nomine jam insigniverint LXX Interpretes Num. V, 15. 18. 25. 26. quem quidem locum in explicatione dicti nostri excitat S. R. STARCKIUS *l. c.* et provocare forsan etiam possemus ad generalem eam inter Graecos usitatam vocis *ἱερίας* significationem, secundum quam ea voce quamvis ceremoniam sacram, ferias, ipsasque aras denotarunt, quemadmodum BASILEENSES *l. c.* docent, quodque ipsum RELANDVM dubium fecit, an ex voce *ἱερίας* imo *יִבְרָה* probari possit, agnum paschalem esse sacrificium. *Conf. RELANDI Antiq. Vet. Hebr. p. 341.* At vero non audemus ad LXX Seniores provocare, et ad generalem illum Graecorum usum hujus vocis pariter recurrere sufficienti fiducia non possumus. Quamvis enim nec de posteriori dubitemus, nec negari possit LXX saepissime vocem *יִבְרָה* per *ἱερίας* transposuisse, id tamen in se solum utrumque nondum sufficit, ni evictum detur, eundem vocis etiam in Textu Originali Scripturae S. esse usum: de quo vero adhuc dubitamus. Imo, si ad LXX virorum versionem recurrendum sit, majori jure videtur excitari posse locus ex Hof. III, 4. nisi forsan cum aliis potius dicendum sit, subesse synecdochen partis pro toto. *Conf. THEOPH. ALETHAEI Gründliche Erläuterung der dunkeln Oerter und Steine des Anstosses Alten und Neuen Testaments Tom. IV. p. 177. sq.* Neque ut S. R. STARCKIO *l. c.* visum est, sat firmum, pro laxiori vocis significato, argumentum praebere videtur locus Ebr. XII, 16. quippe qui per elegantem metaphoram probe explicari potest, nisi forte, quod non improbabile quidem, videtur, dicendum sit, in N. T. ad exemplum

plum LXX viralis versionis, quae saepissime vocem מנחה vertit per θυσίαν, etiam hunc terminum adeo laxè adhiberi, ut modo victimas, modo ferta atque libamina, significet. Non enim possumus in eo consentire ALTINGIO, cum in meditatione ad Eph. V, 2. scribit, quod usus apud LXX loquatur, vocem θυσίαν respondere Hebraeo זבח, vocem vero προσφοράν Hebraeo מנחה. Quamvis enim posterius rectum esse putemus, LXX senes tamen vocem מנחה aequè per θυσίαν ac per προσφοράν exprimunt, cujus vel ex solo superius citato loco habetur exempl. Quae quidem omnia cum secura nobis nondum suppeditent principia ad comparisonem *locorum realium parallelorum* potius provocamus, genuinae interpretationis tutius quoddam fundamentum. Nunc illae ipsae conversae gentes, quae hic jubentur se offerre Domino θυσίαν, Rom. XV, 16. dicuntur προσφορά, quemadmodum interpretatur STOCKIUS I. c. in explicatione hujus vocis: eademque vox specialiter oblationes exprimit eas, quae fertis libaminibusque constabant, docente JKENIO I. c. p. 192. Cum itaque illi ipsi sint θυσία, qui προσφορά pariter audiunt, προσφοράν non minus ac θυσίων comparatio merito etiam hic instituitur, ut et per unum et per alterum sententia Apostoli declarari possit, praeunte S. R. WOLFFIO *Curis Phil. et Crit.* ad hunc locum, quem itaque potius hic duem, quam DEYLINGIUM I. c. ad holocausta respicientem, sequi liceat. In omnibus nimirum sacrificiis et holocaustis, et sacrificiis pacificis, et eucharisticis quoque, et fertis etiam, et libaminibus, imò in ipsis primitivorum, primitiarumque aliquando, oblationibus, est aliquid, quod ad fideles, semet ipsos Deo offerentes, commode adplicari potest, qui et ipsi hoc nostro loco θυσία et Rom. XV, 16. προσφορά et Hebr. XII, 23. προτόκοι et Jac. I, 18. ἀπαρχὴ τῶν τῆς θεᾶς κτισμάτων et Apoc. XIV, 4. ἡ ὑλοσπέρμη ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀπαρχὴ τῶ θεῶ καὶ τῶ ἀγγέλω vocantur. Atque, praesupposito hoc ex parallelismo reali desumpto argumento, nunc optime etiam allegari, et per modum illustrationis adhiberi poterit LXX. et Graecorum usus supra expositus. Imò qui ad ipsas personas sacras respi-

respicere voluerit, habebit omnino, quod egregie hic adhiberi potest, ut ex sequentibus intelligitur. De *Levitis* quidem tanto minus dubium esse potest, quum illos loco primogenitorum sibi vindicaverit Deus. Neque prorsus abhorremus a sententia OUTREINII huc etiam *Nasiraeos* comparantis, citante S. R. WOLFFIO l. c. eo, quod, toto voti sui tempore, sive perpetui illi fuerint, sive temporarii (*Conf. JKENII Antiq. Hebr. §. VI. p. 226.*), Deo sancti fuerunt, Num. VI, 8. Et quamvis verum sit, quod probe monet S. R. WOLFFIVS, quod Nasiraei neque sub sacerdotum, neque sub victimarum, habitu repraesententur: neque nos hic, quamvis non omnino incongruam, adplicare velimus similitudinem, conquisitam a FESSELIO in *Regno Christi mystico*, voce *Nazarener*; in eo tamen Christianis comparari eosdem, eandemque comparisonem et in praesenti loco adplicari, posse, quod Deo sancti fuerunt, votumque totum eo solo fine susceperunt, ut Deo sacros, sanctitatis studio, omnes totosque sese dicare possent, non auderem inficiari. Atque eo usque hanc ipsam Nasiraeorum comparisonem etiam admisit laudatissimus WOLFFIVS l. c. quem praeceuntem hic facile sequimur.

§. 21.

Sed vero nullo nobis hic negligendum est modo, *Iurtae* non solum jam in V. T. dictum esse cor vera poenitentia ad Deum se recipiens Ps. LI, 19. ubi et in textu originali habetur vox יִרְתָּא et a LXX Senioribus posita est vox *Iurtae*, sed etiam praeter nostrum locum in Scriptura N. T. *Iurtae* vocari a) Fidem veram Phil. II, 17. b) Glorificationem Dei et preces fidelium Ebr. XIII, 15. c) Proximi sublevationem, Ebr. XIII, 16. atque d) generatim bona opera quaecunque fidelium, 1 Petr. II, 5. uti jam observavit STOCKIUS l. c. voce *Iurtae*. Ubi quidem observandum, in priori loco fidei ideam eam tenendam esse, quae fidei fiduciaequae salvificae omnino convenit, ut veritatem pro fundamento habeat, et ab omni errore abhorreat, contrario autem puriorem, et verbo divino conformem, divinam, doctrinam.

doctrinam exactissime teneat, id quod ex eo intelligitur, quod expresse versu praecedente studii Philippenſium, pro tenendo verbo vitae adhibendi, mentio fit. Unde facile habetur conſectarium, ſacrificium, quod rationabilem Chriſtianorum cultum in noſtro hoc loco facit Apoſtolus, ſtudio cuſtodiendi ſaniorẽ doctrinam, et, inſulſis quam plurimis noſtri aevi hominibus tantopere exoſam, Orthodoxiam, omnino requirere et involuere, cujus quidem rei plura etiam in ſubſequentibus ſubminiſtraturi ſumus argumenta. Duo loci, ex Ebr. XIII excitati, integram quaſi ſiſtunt totius Praxis Chriſtianorum ideam, officia erga Deum et proximum ſancte cuſtodientis; atque huc eo magis illi loci adplicandi ſunt, quo diſtinctius illi hoc ſacrificium tanquam εὐαγγελιον τῷ Θεῷ ſiſtunt, uti eſt in loco praefenti noſtro, cum expreſſe ibidem dicat Apoſtolus τοιαύταις γὰρ θυσίαις εὐαγγελίζεται ὁ Θεός. Locus Petrinus vero omnino generalis eſt, ut omne officium, Chriſtianos decens, et circa doctrinam, et circa praxin, complectatur, nec ulla ſit pro uno vel altero excludendo ratio. Maxime conferri hic poterit B. GLASSIUS *Phil. Sacra* p. 1890.

§. 22.

Neque vero hoc non eſt obſervandum θυσίας a maſtatione dictas eſſe, quum ſacrificia, eo nomine denotata, ut ſupra ex IKENIO docuimus, maſtanda fuerint. Egrege ergo in hac voce exhibetur carnis mortificatio, quam, tantopere in hac epiſtola commendatam Rom. VI, 6. II. IIX, 10. ſq. hic Romanis, cum verum cultum divinum deſcribit, Apoſtolus concinne iterum in mentem revocat. Eſt enim ex perpetuis palmariisque Chriſtianorum officiis, qui quippe, cum ſemper in ſe, hac vita durante, retineant ad mala incitans P. O., ſemper mortificare carnem debent, omnique in id ſtudio incumbere, ut corpus peccati magis magisque infirment eaque mortificatione ſacrificium Deo maſtent σώματα, corpora ſua, perſonas ſuas, ſemet ipſos. Quam quidem ſententiam omnino ob oculos habuit

buit Cel. STOCKIUS, cum, in explicatione praesentis loci, ad vocem *θυσία*, mortificationem carnis ea voce denotari, scripsit *Clav. Ling. S. N. T. l. c.* In eandemque etiam sententiam inclinat QVENSTEDIUS *Syst. Theol. P. I. p. 42. b.* et BALDUINUS *l. c.* atque GLASSIUS *l. c.*

§. 23.

Notabimus hic aliqua, quae ex *θυσίας* haecenus exposita idea generaliori, ex instituta superius *προςφορῶν* comparatione formata, ad praesentis materiae uberiores explicationem probe adduci posse videntur. *Primo* quidem, quae de holocaustis docent Religionis Veterum Hebraeorum Interpretes atque Sacrarum Scripturarum de illis Leges, ea evincunt, holocausta *tota* Deo offerenda fuisse; quod exemplo est, totos se Deo offerre debere, qui *λογικὴν λατρείαν* tenere cupiunt, Christianos. Non itaque intellectum errori committere potest, qui voluntatem Deo sacram gerere vult, quia errorem cito sequitur fidei corruptio, 2 Tim. II. 18. nec voluntatem a Deo alienam habere debet, qui intellectum divinis veritatibus imbutum praedicat, Luc. XII. 47. Rom. II. 17. sq. 2 Petr. II. 21. nec inferiores facultates animae superioribus non obsequentes servare, Gal. V. 24. nec corpus, animae sanctae, in motibus voluntariis, non respondens alere potest, Rom. VI. 12. 19. qui Deo vult esse *θυσία* grata atque accepta. *Secundo* sacrificia *munda* debebant esse, quae Deo offerebantur, neque quidquam immunditiei in iisdem admittebatur: sic etiam omni modo Christiani munditiam servare, nec quidquam maculae carnis amare ulterius, debent, 2 Cor. VI. 14. sq. VII. 1. *Tertio* mortificandae erant victimae, exemplo, quod et veram Religionem colentes Christiani debeant mortificare carnem cum voluptatibus suis, et subinde exuere veterem hominem, ut magis indies crescat novus, Rom. VI. 6. VII. 5. 6. Eph. IV. 21. 24. Col. III. 9. 10. 2 Cor. IV. 16. *Quarto* Levitae, quousque sc. huc ad commodandum est, quod de ipsorum constitutione, et admissione ad cultum publicum docent sacrae litterae, co-

D

ram

ram Deo constituendi purificandi erant et reconciliandi Deo, secundum dicta Num. IIX, 6. sq. sc. adspangebantur כִּמִּי חֲטָאָה, radebantur, vestesque ipsorum abluebantur, deinde sacrificium piaculare et holocaustum pro iisdem offerebatur, reliqua. Quod profecto egregie, et in symbolo quasi, exprimit, inaugurandos etiam esse veros Christianos in regeneratione, ubi, sanguine Redemptoris ipsis adplicato, mundi, Deoque reconciliati, sistuntur, ut verorum Christianorum numero adscribi, nisi soli regeniti, nequeant, Joh. I, 12. 13. Joh. III, 5. i Joh. III, 9. 10. V, 1-5. Atque, quemadmodum, post eam inaugurationem, et in conspectum Dei constitutionem, tandem ad cultum admittebantur Levitae, ita vere etiam nullus Deo cultus religiosus nisi regenitorum placet, eorumque, qui totos Deo, et secundum ordinem quidem gratiae a Deo praeceptum, lumini naturae nullo modo pervium, et per gratiae media a Deo ordinata, atque a ratione sibi relicta ignorata, sese consecratos sistunt. *Quinto* etiam comparari poterit, quod de impuro כִּמִּי illegitimo פֶּסֶחַ et foedo פֶּגֶל sacrificio docent Scriptores Hebraei eorumque Interpretes. Ex quo, tantam victimarum munditiem tenendam fuisse, intelligitur, ut et ipsa cogitatione, et casu aliquo interveniente, munditiem, et ad altare dignitatem, amittere judicatae sint victimae. Non omnino eam hic comparisonem renuimus. Quamvis enim ea, cum admonitionibus, pro evitando lapsu, inter victimarum oblationem, solitis fieri offerentibus, et sacerdotibus, ad ἐντάλματα ἀνθρώπων non immerito retulerit JKENIVS c. l. p. 190. et, quousque intentionem quoque ministri huc retulerunt Judaeorum Rabbini, etiam erronea hic habeantur; non tamen illa eousque displicuerunt S. R. DEYLINGIO, quin huc etiam certa ratione adplicaret, citato superius loco p. 402. Certe nec intempestive fieri debent Christianorum officia, nec mente impura praestari Hebr. X, 22. Et, si quae, non omnino parens, suggerat cogitatio, quae voluntati Numinis non sint exacte conformia, semper ad Propitiatorium recurrendum est Christianis, ut sanctitas imputata Redemptoris reatum ab ipsis tollat, qui alias etiam

etiam illis transgressionibus, quae per imbecillitatem Christianorum atque imperfectionem vitae praesentis optimis etiam evenire possunt 1 Joh. II, 1., per se consideratis, inest. Sexto tandem, ut Nasiraei toto voti tempore Deo sacri erant, sic Christianos, nunquam a sanctitate sua deflectere, sed semper sacram Deo gerere mentem, decet, Rom. II, 35. 38. Apoc. II, 10. Gal. II, 17. 18. Plura utique hic adferre poterit, qui penitus omnia sectari voluerit. Verum pro nostro fine haec dicta sufficiant.

§. 24.

Christianos, Deo sese exhibentes sacrificium, Apostolus dicit esse debere *θυσιαν ζώσαν*, in oppositione sc. ad sacrificia Veteris Testamenti, quae mactata mortuaeque altari cedebant. Idem vero nihilominus sacrificium etiam appellat *θυσιαν*. Quibus conjunctim sumtis egregie exprimuntur *vita* spiritualis fidelium et *mortificatio* carnis conjunctissima. Quemadmodum enim conjuncta ponit *θυσιαν ζώσαν* Apostolus, ita mortificatio carnis sine vita spirituali nulla est, Rom. VII, 5. 6. Eo vero, quod regeneriti in renovatione carnem mortificant, victimam simul Deo praestant sese, et vitam spiritualem demonstrant suam, qua, per gratiam infinitam Dei, in regeneratione donati, et in renovatione magis magisque subinde ornati sunt. Quod si ad Levitas respicere lubet, etiam sine oppositione comparatio locum habet. Cum enim Levitas loco primogenitorum populi Judaici sibi sumserit Deus, primogenita vero animalium purorum mactanda seu jugulanda erant in *θυσιαν*, quod in hominibus locum habere non poterat, ideo loco *θυσιαν* sumsit Levitas, qui itaque non immerito tanquam *θυσία ζώσα*, in ea saltem relatione, considerari possunt. Atque uti illi vitam cultui divino destinatam a tempore inaugurationis agere debuerunt, ita quoque Christianos decet, cultum spirituales, per totam vitam, inde a prima, per conversionem et regenerationem, sua inauguratione, voluntati divinae conformiter, praestare.

D 2

§. 25.

S. 25.

Quocunque in his, quae §. 23. 24. dicta sunt, intendere oculos mentemque voluerit aliquis, semper idem manet firmissimum, *vitam spirituales* Deo sacram, hac etiam determinatione innui, atque a Christianis exigi. Cumque vita generatim agendi facultatem dicat, etiam vita spiritualis facultatem, legi spiritus conformiter agendi, requirit, continuis demonstrandam Deo placentibus actionibus, actionibus quidem et animae et corporis illiusque et inferiorum et superiorum facultatum, Eph. II, 6. 10. Gal. II, 20. 2 Petr. I, 5. sq. Maxime vero etiam *hoc* tenendum hic est, dum *ἡ ζωὴ τοῦ πνεύματος* dicuntur Christiani se Deo sistere, eoque vita spiritualis indicatur: vita vero spiritualis a solo Deo, ejusque Sanctissimo Spiritu, secundum ordinem, et per media, quae ab ipso in S. Scriptura constituta sunt, in nobis producit, Rom. IIX, 10. 11. 13. sqq. *haberi* hic Characterem aliquem cultus religiosi Christianorum, quo, ab omni religione naturali efficacissime ille distinguitur, quod nimirum per ipsam, in fidelibus habitantis, S. S. Spiritus virtutem, operantem quippe in fidelibus Rom. XV, 13. 1 Thess. II, 13., ordine quidem, et per media, quae ab ipso in S. Scriptura revelata habentur (de extraordinariis enim Dei agendi et fidem operandi modis hic nulla quaestio), existat cultus spiritualis, quem Deo Christiani praestant, acti quippe a Spiritu S. ad omne bonum, ductique in omnem veritatem, Rom. IIX, 14. 15. Joh. XVI, 13. Unde fructus Spiritus dicuntur opera, quibus activitatem, vitamque spirituales, exserunt fideles Gal. V, 16. 18. 22. Admodum igitur vana est operum naturalium moralium, et vel optimorum, Naturalistis atque Deistis tantopere aridens, celebratio, quasi et illa jam homines naturales Deo placentes reddere possent, atque acceptos: in quo quidem quam parum insit veri, naturae corruptio abunde docet, 1 Cor. II, 14. Rom. IIX, 6-8. Cumque Spiritus S. mediis gratiae, Verbo et Sacramentis, ad producendam in nobis vitam spirituales, eandemque et confirmandam, corroborandam, augendam, et obfignandam, utatur; a Religione Christianorum rationabilis;

nabili haec ejus divina principia removeri nullo modo possunt, quin potius vanissime Religionem Christianam gloriatur, qui in his fundamentis ejus a vero tramite aberrat. Atque ordo divinitus constitutus sancte observatus, et Sacramentorum divinus valor divinaque efficacia, omniumque horum verbo divino conformis repraesentatio, Verae et Unicae Religionis Christianae necessarium constituunt quendam *Characterem*.

§. 26.

Quae *§his* 23. 24. 25. praecedentibus notavimus, iterum *Religioni novae Loenianae* adversantur. Namque ex dictis §. 23. *primum* oppositum est supinae circa errores etiam in articulis fundamentalibus negligentiae Loenianae, quam superius jam notavimus: *Secundum* unionem cum haereticis a vera et unica Religione removet, quam omni nisu, etiam cum dispendio veritatum summarum, et ipsorum mysteriorum rejectione, introducendam quaerit *Vir Per- Illustr. a LOEN*. *Tertium* negat virium naturalium sufficientiam, atque evincit, in Ethnicis, hominibusque naturalibus, sibi relictis, non esse quaerendas mentes Christianas, cum principia et vires mortificandi carnem iis omnino desint, quippe quae a Spiritu S. pendent, atque iis, qui Christi sunt, demum competunt, Gal. V, 16. 24. e contrario adeo a veritatis tramite in his digreditur illius Religionis auctor, ut et ipsi Epicuro virtutes Christianas tribuere non erubescat. *Quartum* contradicit *Per- Illustri Dno a LOEN* in eo, quod omnem gratiae ordinem pervertit, Baptismum ad ceremonias Judaicas rejicit, fores Christianismi per legem pandit, et hominibus naturalibus, sibi relictis, Christianorum sanctitatem tribuit. *Quintum* eatenus Religionem novam ferit, quatenus unio quoad cultum publicum et usum Sacramentorum, in eadem, non obstantibus erroribus fundamentalibus, mentem commaculantibus, stabilienda quaeritur. Et *Sextum* denique a sanctitate Christianorum, neglecto ordine gratiae, atque S. Coenae usu, recedentem *εὐδο- δεσμεσίαν* Loenianam removendam requirit. Quae vero §. 24.

et 25. dicta sunt, ordinem media et operationem divinam respiciunt in formandis regenitis atque renovatis Christianis, a quorum conservatione atque usu quo magis Loeniana Religio discedit, eo magis falsitatem suam prodit, eoque minus verae et unice Religionis §. 25. allatos characteres sustinere potest.

§. 27.

Ex dictis autem §. 23. alius etiam verae Religionis character nullo negotio impetrabitur. Nimirum in sacrificiorum oblationibus tenere debebant ordinem a Deo praescriptum, ut uterentur Sacerdotum ac Levitarum ministerio. Et ministerium quoque instituit Redemptor, cujus labore, studio, et opera, aedificanda est Ecclesia, et singula membra ad perfectionem, quantum fieri potest, ducenda sunt, Eph. IV, 12. ff. Vera itaque Religio spernere ministerium, a Christo constitutum, nullo modo potest, quin potius Character verae Religionis sit, quod veritatibus conveniat, per verum Christi ministerium, S. Scripturae conformiter, praedicatis, atque, in sacramentorum usu, eam teneat fidem, eum modum, quem ex verbo Dei ministerium a Christo constitutum pure et sincere docet. Ut falsi risus, quibus ministerio orthodoxo irridet *Per Illustr. Dominus a LOEN* aequae suae religionis falsitatem probent, ac, per opposita, verae Religionis quendam characterem, cum orthodoxo ministerio convenientia, et Ecclesiae visibilis characterem, orthodoxum ministerium, constituit.

§. 28.

Sanctum porro requirit Apostolus esse debere sacrificium, quod, dum Deo semet ipsos offerunt, praestare Christiani debent. Sancta quippe Deo erant etiam sacrificia in V. T., separata non modo a vulgari usu, sed etiam Deo consecrata. In qua quidem materia, si quis sanctitatis diversos gradus, quo sacrificia differre dicuntur Scripturae S. Lev. VI, 17. XIV, 13., et Hebraeorum ritus delineantibus Scriptoribus, prout ex IKENIO et RELANDO ff. cc. habetur, hic voluerit comparare, illi non omnino, circa quae meditatio occupari possit, defutura sunt. Nos vero alia

alia potius sectamur. Nulla Deo sancta reputari poterant sacrificia, nisi quaerite offerebantur: et rite offerebantur non nisi ea, quorum, cum munda essent, ad praescriptum voluntatis divinae fiebat oblatio: quod quidem hic maxime nobis in censum venit. Referendum etiam huc est, quod superius, de vitiis sacrificii, dictum est. Cum porro in expositione *Sotilas*, cujus Apostolus meminit, latiore tenuerimus explicationem, ut et *Personas* sacrae huc adplicari posse statuerimus; peculiariter etiam hic circa sanctitatem *Leuitarum* aliqua observanda veniunt. Nimirum non reputabantur illi ante Deo sancti atque ad cultum Deo praestandum apti, quam mundi essent reddit, et pro ipsis Deo oblatum esset sacrificium piaculare et holocaustum, quemadmodum distincte intelligitur ex Num. II, 15. quod egregie ad sanctitatem Christianorum adplicari poterit. Sanctitas porro *Nasiraeorum* toto voti tempore durare debebat: quod ad Christianos sanctos non minus adplicandum est. Utrumque jam superius subinnuimus. Interim ea sacrificiorum sanctitas non erat nisi Levitica, Ceremonialis, et externa, probe monente GERHARDO *Loc. Theol. P. I. Exeg. Loc. de Scriptura S. p. 191.* et DEYLINGIO l. c. quod etiam de omni illa Levitas et Nasiraeos mundos sanctosque reddendi externa ceremonia sentiendum est: nimirum externam modo, non internam, ea rituum observatio ipsis inferebat sanctitatem, cum prorsus alia ratione, eaque cum Christianis communi, interne sanctificati fuerint, quibus mens haesit ex fide sancta, pia, ad Deum Redemptoremque fide respiciens, eundemque sancte colens, Hebr. XI, 4 *sqq.* Aët. XV, 11.

§. 29.

Discimus vero in illis etiam ritibus aliquid, ad sanctitatem Christianorum, et internam quidem eam, non externam, vel ex ritibus et ceremonialibus legibus repetendam, optime adcommodandum. Nimirum 1) qui semet sacrificium Deo consecraverunt Christiani veri, veramque et unicam tenent Religionem Christianam, illi Deo offerri debuerunt secundum voluntatis divinae praescriptum Gal. VI, 16. et secundum eum solum ordinem

dinem (de ordinaria enim loquimur via, non extraordinaria, quam alicubi Deum praetulisse sacrae literae docent), quem in Oeconomia salutis Deus tenet, quoque ad se adduci homines voluntate benignissime manifestata praescripsit, 1 Cor. III, 11. quod quidem superius jam aliunde deductum, hic denuo inferendum est consecrarium. II) Cum, qui Deo sese obtulit sacrificium, odisse quidquid adversum Deo est, Iud. 23., hinc per integram hanc vitam *suas* Deo sacrae sanctitatem tenere, debeat; omnis Christianorum inhaerens sanctitas ad solum Scripturae et praescripti divini amussim est dijudicanda. III) Non is ad sanctitatem verorum Christianorum pervenit, aut ad cultum Religiosum Deo praestandum, pro statu illo suo, aptus est, quem non sacrificium piaculare Redemptoris adplicatum constituit mundum, Deoque reconciliatum, 1 Petr. I, 15. ff. 1 Cor. VI, 11. IV) Hinc nulla inhaerens locum habere sanctitas potest, nisi quae, ex praeposita, per gratiam regenerantem, in ipso homine fide, principium, et per gratiam renovantem augmentum atque nutrimentum capit suum. V) Quamvis diversi dentur sanctitatis Christianorum gradus, omnibus tamen qui veram colunt Religionem, quoad essentialia, eadem competere debet.

§. 30.

Quae quum ita sint, manifestissimum est quam vana sit ea Religio, quae sanctitatem sine fide urget, aut, si fidem aliquando, per transitum quasi, atque obiter, nuncupat, eam tamen format, quae verae fidei principiis destituta in infidelitatem cito abit et degenerat. Quod accidisse, aut studiose propositum fuisse, *Per- Ill. Domino* a LOEN, omnis fere Libri ejus de *unica vera Religione* docet pagina.

§. 31.

Tandem sacrificium, quod Deo semet offerunt Christiani, debet esse *ευαγγελιον* *τῷ Θεῷ*, Deo gratum atque acceptum. Enim-

Enimvero Deo ut grata essent sacrificia Veteris Testamenti, non modo requirebatur, ut omnia fierent secundum voluntatem Dei revelatam et praescriptum divinum, sed maxime, ut fide vera, in futurum Redemptorem, Christum, offerrentur Deo, quemadmodum disertis verbis reconciliatio, ex sacrificiis Israelitis obtingens, ex futuro aliquo sacrificio, sanguine sc. Redemptoris effundendo, deducitur, si secundum textum Originalem explicentur verba Lev. XVII, 11.

§. 32.

Expresse non modo Scriptura S. omne Dei in hominibus beneplacitum a Redemptore derivat, quo quippe vera fide non adprehenso, nulla salus haberi potest, Luc. II, 14. 31. Actor. IV, 12. Ebr. XI, 6. sed et ad sacrificia, quae Christiani Deo offerre debent, eandem veritatem adplicat D. Petrus 1 Petr. II, 5. expresse scribens, grata Deo esse sacrificia Christianorum per et propter Iesum Christum. Unde denuo patet I) Nullam Religionem Deo placere posse, quam quae vera in Christum fide nititur. II) Nulla bona opera, per amorem erga Deum, nosmet ipsos, et proximum, exhibita, nec preces, quas ad Deum fundimus, nec ipsum quoque cor contritum, quae constituere Christianorum sacrificia spiritualia supra docuimus §. 17. placere Deo posse, nisi per et propter factam a Christo redemptionem: atque Christianorum omnia nuncupata opera ex fide in Redemptorem debere sua sumere principia. III) Illud ipsum *εὐάρεστον τῷ Θεῷ* nos admonet, ut *εὐάρεστοι τῷ Θεῷ* ambulemus, Ebr. XII. 28. hinc Deum semper pro objecto et pro fine habeamus, omnes actiones nostras in Dei gloriam ipsiusque erga nos tantopere demonstratae misericordiae et gratiae celebrationem dirigamus. Ita ergo IV) *εὐάρεστον ἰσχυρὰν* nos Deo sistimus, cum animum, per ipsius gratiam, fide salvifica instructum, donisque sanctificantibus ornatum, totum Deo dicatum sistimus, ut omnem cognitionem, omnemque appetitum, in Redemptoris gloriam, atque gratiae divinitus acceptae illustrationem, convertamus, eamque mentem etiam externis omnibus nostris actionibus demonstramus. Ita gratia
E divi-

divina perfusus animus nil nisi gratiae effectus, fructusque spiritus, profert, nihil adpetit, nihil pro fine ultimo atque primario habet, quam solum Deum, ejusque, secundum revelationem scriptam, illustrationem. Ita cultus noster, Deum pro principio, fonte, origine, causa habens, per Dei gratiam et virtutem subsistens, Deum pro objecto et fine habet. Principia, media, motiva, interna constitutio, objectum, finis, omnia divina sunt, ad Deum se referunt omnia. Ita, sanctitate Christi nobis imputata, per Dei gratiam, etiam sanctitatem inhaerentem renovatorum exhibemus, quae quidem in se manca et imperfecta, propter Christum tamen fide adplicatum Deo grata atque accepta est, et illa sacerdotum sub lege ceremoniali externa sanctitate longe praestantior.

§. 33.

A quibus omnibus quantum discedant, quae de fide habet *Per Jll. Dominus a LOEN*, jam ex dictis §. 30. satis constat; nec minus ex praestita ab ipso doctrinae de bonis operibus corruptione §. 10. 15. 16. C. I. P. I. et Cont. II. §. 14. itemque P. II. C. I. §. 10. abunde intelligitur: imo, ex distincte proposita sententia, quod pro vindicanda Dei gloria omnino operam nostram in rejiciendis haeresibus impendere nihil opus sit. P. II. C. 3. §. 7. magis adhuc aperte cognoscitur.

§. 34.

Eam tandem *Θυσίαν* nuncupat Apostolus *λογικὴν λατρείαν* fidelium. Adpositionem scilicet, quam etiam, referentibus *Criticis Anglicanis*, statuit ERASMUS et ZEGERUS, non renuimus, quamvis ad totum actum parastaseos corporum in *Θυσίαν*, etiam recte referri haec verba arbitremur. Versio LUTHERI ita comparata est, ut utrumque sensum probe admittat. Utrumque etiam necessario conjunctum esse debet. Victimam sine oblatione nulla est. Utrumque etiam recte comprehendit GLASSIUS *Phil. S. Libr V. Tract. I. Cap. XIII. p. m. 1890.* et quem ibidem excitat ERASMVS. In quo itaque nihil quidquam haeremus. Sive enim ad *Θυσίαν* sive ad *παράστασιν τῆς Θυσίας* referre *λογικὴν*

κὴν λατρείαν quisquam voluerit, sensus semper idem est. Neque moram nobis facit termini λατρείας consideratio, quo sc. cultum Deo debitum hic designari, ex textu manifestum satis est. Quodsi tamen lubeat ejus a δαλεία differentiam et cum ea convenientiam dijudicare, eam utramque propositam legas apud B. GERHARDUM *Tom. IIX. Loc. Th. p. 250 ff.* No- stro quidem loco et servitutis et honoris idea recte adplicari potest, quos enim hic jubet Apostolus λατρείαν Deo praestare, eos Rom. VI, 22. δαλαβέντας dixerat τῷ Θεῷ, ut et ἐν λατρείᾳ recte dicantur δαλεύειν et ἐν δαλείᾳ non minus recte λατρεύειν τῷ Θεῷ adserantur fideles Christiani. Quoad adjectionem, qua λατρείαν nuncupat λογικὴν Apostolus, plura videntur observanda venire. Interim omnia fere, quae hic notari poterunt, capita collecta jam per industriam eximiam S. R. nunc B. WOLFFII, in *Curis Phil. et Cr. ad h. l.* habentur, ut pauca addidisse nobis sufficiat. Nempe omnia huc redeunt; an λογικὴ vocetur Christianorum λατρεία I) in oppositione ad cultum Leviticum et Ceremonialem, ubi ἀλογα bruta Deo offerebantur, cum hic, in cultu Christianorum, ipsi viventes vitam spiritualem fideles sese Deo offerant? An II) in oppositione ad cultum rationi contrarium, quem Ethnici Diis suis praestabant, cum hic, in cultu Christianorum, omnia sint bene cohaerentia, nihilque rationi contrarium? An III) ad rationalem affectuum suppressionem respiciat Apostolus, ut σαρκια et ἄλλα πάθη fugere doceat, et agere, quae τῷ λογῷ sint consentanea et τῇ λογικῇ ψυχῇ? an IV) ideo λογικὴν dixerit λατρείαν Christianorum, quod omnium ejus praeceptorum praegnans ex sana ratione dari ratio queat, omniaque ex ratione deduci possint? an V) λογικὴ λατρεία idem hoc loco significet, quod πνευματικὴ, ut spirituales, tum in oppositione ad naturam et vires naturales, tum in oppositione ad solum externum cultum hypocritarum (Conf. NICOL. ARNOLDI *Lux in Tenebris ad h. l.*), esse debere Christianorum Religionem docuerit Apostolus? An denique VI) illud λογικὴ explicari possit per

τὰ λόγους λατρείαν, ex verbo sc. revelato haustam eidemque conformem? Ad has classes omnia reduci possunt, quae circa hanc dicti vocem unquam cogitata deprehendimus, praeter manifestos quosdam abusus, de quibus in subsequentibus nobis pauca dicenda erunt. Atque hic ad eam explicationem, quam numero primo adduximus, magno consensu videas inclinare Theologos magni nominis, Criticos, atque Interpretes. Nuncupabimus QVENSTEDIVM *Syst. Theol.* P. I. p. 47. B. WALTHERVM *Harmonia Biblica* p. 1090. BALDVINVM l. c. p. 218. JOH. GERHARDVM *Loc. Th. Part. I. Exeg.* p. 191. S. R. DEYLINGIVM l. c. et S. R. WOLFFIVM l. c. atque eandem sententiam profectos esse docent *Crit. Anglicani* ERASMVM, CLARIVM, GROTIUM. Secundam, quam num. 2. exhibuimus, sententiam, maxime tenet B. JOH. FR. BVDDEVS *Inst. Th. Dogm.* p. 969. a, quamvis illam priorem simul amplecti videatur, quum etiam Judeorum faciat mentionem. Atque cum praedicata, quae huic, quam in antecedentibus descripserat Apostolus, hostiae competunt, quod semet ipsos, Deo vero, sacrificium vivum sanctum Deoque placens offerunt Christiani, omnino ita comparata sint, ut sacrificiis spuris illis atque impiis, quos Ethnici idolis, imo ipsi Diabolo obtulerunt, prorsus et e diametro repugnent, nihil omnino impedit, quo minus, cum de oppositione quaeritur, etiam hanc λογικὴν λατρείαν Religioni atque cultui gentilium infano et irrationabili opponi, dicatur. Utramque etiam oppositionem conjungit S. R. STARCKIVS l. c. ad h. l. Tertiam ex B. JOSVA ARNDIO citat B. WOLFFIVS l. c. probe infimul monens, quamvis ea sententia terminis, ὡς ἐν πλάτει sumtis, respondere possit, non tamen respexisse Apostolum ad nudum rationis iudicium, in quantum adfectibus dominatur, sed aliud quid retulisse. Quartam OUTREINII esse mentem saepius laudatus WOLFFIVS l. c. recenset, atque recte monet, quamvis ea sententia admitti posse videatur, prouti nimirum OUTREINIVS eam tenet, sc. pro vindicandis veritatibus revelatis, cavendum tamen esse, ne in praejudicium mysteriorum aliquid statuatur.

Quin.

Quintam denique CHRYSOSTOMI fuisse explicationem docet MILLIVS *ad h. l.* docens, illum λογικὴν λατρείαν explicuisse per πνευματικὴν διακονεῖαν, ἔδεν ἔχσαν σαματικόν, ἔδεν παχὺ, ἔδεν αἰσθητὸν. Eandemque etiam cum secunda conjunxit WALTHERVS, et, quemadmodum ego quidem arbitror, QVENSTEDIVS ll. cc. Tuetur etiam eandem S. R. LAVR. MOSHEMIVS p. IV. p. 101. der Sittenlehre der H. Schrift. *Sextam*, quae λογικὴν explicat per τὴν λόγον etiam refert S. R. STARCKIVS atque cum aliis quibusdam et maxime cum *quinta* et *prima* conjungit. Eandemque etiam GERHARDVS tenuisse videtur l. c. certe cum *prima* et *quinta* combinavit illam.

S. 35.

Nobis vero non videntur istae diversae termini λογικὴ explicationes tantopere a se invicem distare, ut facile non possent conciliari. Quam enim ceremoniali Iudaeorum, atque, alio respectu, prorsus bruto et rationi ipsi difformi, Ethnicorum, cultui Apostolus opponit, Religio Christiana, cum per gratiam Spiritus Sancti, mediante verbo, in nobis excitetur, atque ea, quae πνευματικῶς dijudicanda sunt, confineat capita, ad vitam spirituales, ab omni hypocrisi alienissimam, ducat, eandemque doceat, et dirigat totam, eam omnino et ex verbo originem duxisse, eidemque conformem, et sinceram, puramque esse λατρείαν τὴν λόγον, et πνευματικὴν recte dici, negari nequit. Quumque omnia σαματικὰ et ἄλογα πάθη fugere doceat, rationi, non quidem sibi relictae, quae spiritualia dijudicare nequit, 1 Cor. II, 14. sed radiis revelationis illustratae, per Spiritum S. illuminatae, in fidei obsequium adductae, conformis est, quae non ex humano arbitrio sed ex verbo scripto, et post illuminationem Spiritus S. per verbum obtentam, rectissimas, et sanae rationi nunquam vere contrarias, rationes praegnantissimas eorum, circa quae versatur, reddere potest. Ita arbitramur omnia bene sibi constare et nullibi timendum esse, ne quid contra Religionis Christianae sublimitatem statuatur.

E 3

S. 36.

S. 36.

Quemadmodum vero ex dictis simul patet, quod a vero longissime aberrant, qui ad dictum nostrum provocant, cum revelatam Religionem rationi subicere volunt, eousque, ut, quod ea suo modulo mensurare nequit, renuendum, imo negandum judicent, quae sunt Naturalistarum atque Deistarum veterum et recentiorum, atque Socinianorum, et magnam partem etiam Calvinianorum, in ipsa luce coequentium, somnia, contra quae dictum nostrum, quae modo attulimus, vindicant, (conf. etiam DEYLINGIUM l. c. p. 404): Ita non minus a scopo deviant, et Apostolo contradicunt, qui Religionis unicae ejusque verae speciem prae se ferentes, rationi tamen sibi relictae eousque litare non verentur, ut eundem fere cum illis supra dictis adversariis gerant sermonem. Evenisse hoc etiam dicendum est *Per Illustri Domino a LOEN*, qui nostris temporibus Vnicam praedicavit Religionem, quae certe nec vera nec unica esse potest, imo, sub specie Christianismi, ejus vel speciem fere amittit, dum summa ejus capiti adgreditur, et vel eliminanda, vel neganda, vel dissimulanda judicat. De quibus quidem suo loco proponuntur plura. Is enim passim in Libro, quem edidit sub rubro: *Die Einzige Wahre Religion*, quum parum absit, quin et ipsos Ethnicos in Religionis Christianae consortium trahat, rationi judicium de summis fidei revelatae capitibus committit plurimis locis, ex quibus aliquos hic saltem excitanda nobis sunt. Non solum enim P. I. Cont. III. p. 125. rationem nos iterum ad Deum ducere, et cum eodem redunire, dicit: quod tamen solius gratiae opus est, et Religione Christiana sola obtineri potest; sed etiam (cum p. 181, moderatius loquutus videatur) p. 111. 112, Cont. IV. nimis aperte mentem prodit, expresse scribens: *non alias rationem acceptare posse veritates, quam quarum in ipsa jam jacent occultae notiones, quarumque principia ipsa producere valet.* Atque ne eam esse ipsius sententiam dubitemus, mox Theologis exprobrat, quasi contradictionibus et immanibus imaginibus cerebrum aegrotorum hominum repleverint, et, si quaeras, quibus? statim, quo respiciat, ipse explicat, se ad doctrinam Ecclesiae nostrae de S. Coena, de Regeneratione, Vnione Personali, Vnione Mystica, Baptismo, aliis, intentum habuisse animum, distincte professus, atque

pag.

pag. 115 fidem, quae eas doctrinas firmo adsensu capit, false ridens: ut alia nunc non tangamus, quae omnia, quam sint a veritate, quam Religio Christiana tenere debet, aliena, est in confesso.

§. 37.

Dicti Paulini, expresse allegati, alium deprehendimus, quam quem *Spho praec.* adduximus abusum in memorato *Per-Flustris* Domini a LOEN scripto. Provocat nimirum ad idem, cum ex sua mente definitas ceremonias a cultu Dei et Religione Christianorum abesse jubet P. I *Cont.* I. §. 10. p. 57. P. II. *Cont.* II. §. 1. p. 71. et in *Epit. brev. parti secundae addita* num. II. 3. p. 245. Non specialiter nunc removemus spuriam eam ceremoniarum ideam, quam sibi pro fine suo formavit Auctor unicae illius Religionis, quaeque fundamentalia quaedam fidei et religionis Christianae capita ad ceremonias rejicit: quippe de quo alio tempore dicendum erit; sed hoc in explicatione hujus dicti versantes non possumus facere, quin moneamus, quod Dictum praesens nostrum nullo modo omnes ceremonias rejiciat, sed, quem plurimi Neo-Christiani tum intendebant, usui ceremonialis Judaici cultus, atque insulsis Ethnicorum deviationibus, veram Religionem Christianorum opponat. Quamdiu itaque cum illis ceremoniae, quibus in Ecclesia nostra utimur, comparari, vel iisdem equiparari, nequeunt, ut ulla unquam ratione et in infinitum non poterunt, tamdiu ex dicto praesenti non potest quidquam inferri contra illarum usum. Quinimo cum Christianam Religionem non modo interne rite constitutam, sed externe etiam se exhibentem, doceat Apostolus: Externus vero cultus ab omnibus ceremoniis non possit esse vacuus, quemadmodum etiam *Per-Fl. Dominus a LOEN* concedere tenetur P. II. *Cont. Vtae add. Epit.* II. I. p. 243.; ipsas quoque ceremonias, Christianae Religionis conformes, ipse Apostolus vindicat. Cum vero, quod horrendum est, etiam ipsa divinitus et ab ipso Christo instituta Sacramenta ad ceremonias, quas abesse jubet, saltem quoad lites durant, refert *Per-Fl. Dominus a LOEN* P. II. *Cont.* II. §. 22. ad eum crassissimum errorem tuendum, hoc nostrum dictum citari posse, tantum abest, ut eidem errori potius manifestissime contradicat, quemadmodum ex iis jam est judicatu proclive, quae diximus superius *Spho* 10.

Sufficiant ista quoad praesentem hujus eximii dicti Paulini contemplationem. Plura dabimus ubi sequentem textus Paulini versum meditationibus nostris exponendi data fuerit facultas. Faxit Deus T. O. Tque M. ut, quae diximus, in sui nominis gloriam piorumque lectorum vergant aedificationem,

S. D. G. VIRO

VIRO NOBILISSIMO, PRAECLARE DOCTO, ATQUE
ORNATISSIMO,
D O M I N O
HENRICO CHRISTOPHORO
FIDLERO

REV. MINIST. CAND. DIGNISSIMO, MVLTIS NOMINIBVS

LAUDATISSIMO,

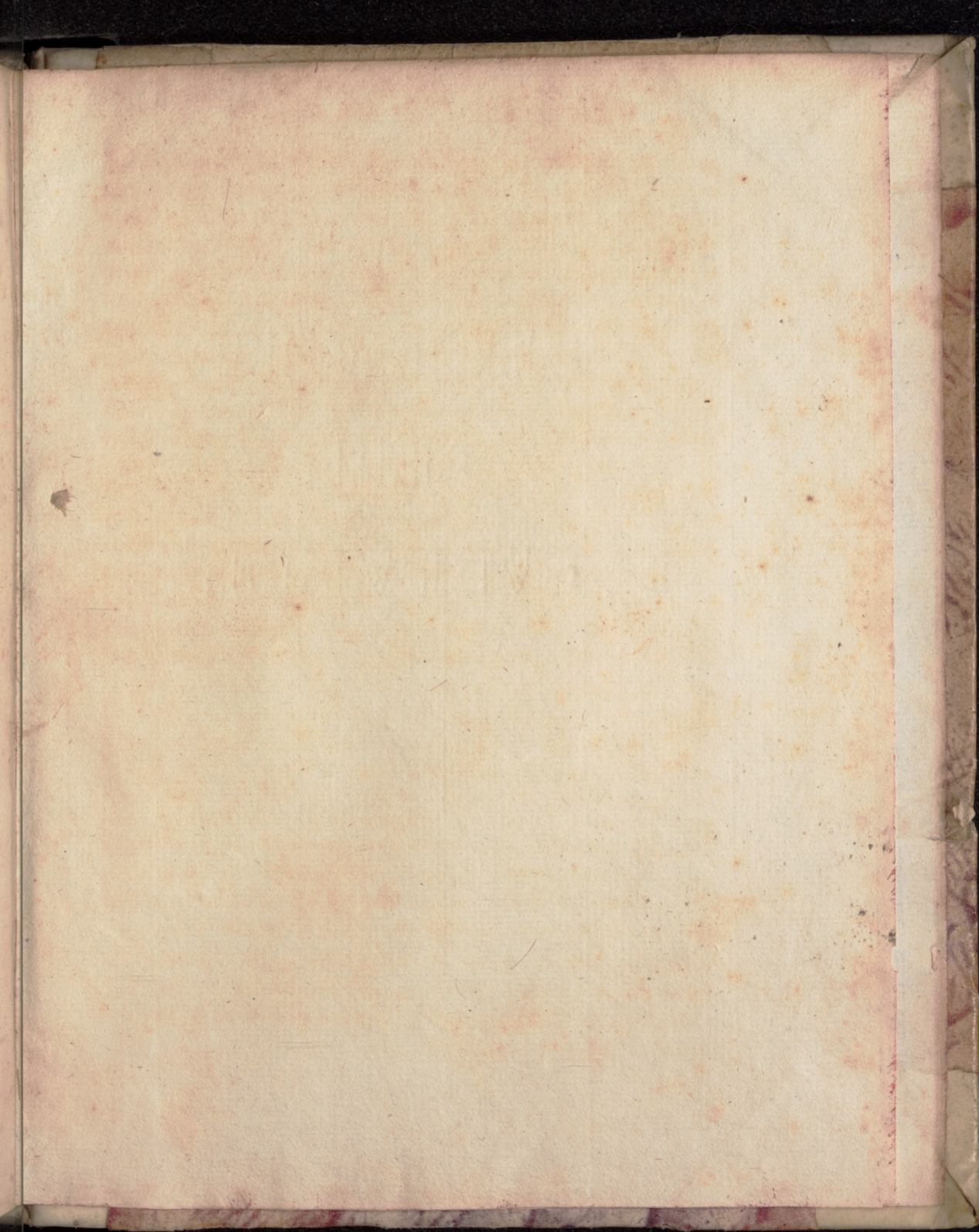
RESPONDENTI PRAESTANTISSIMO

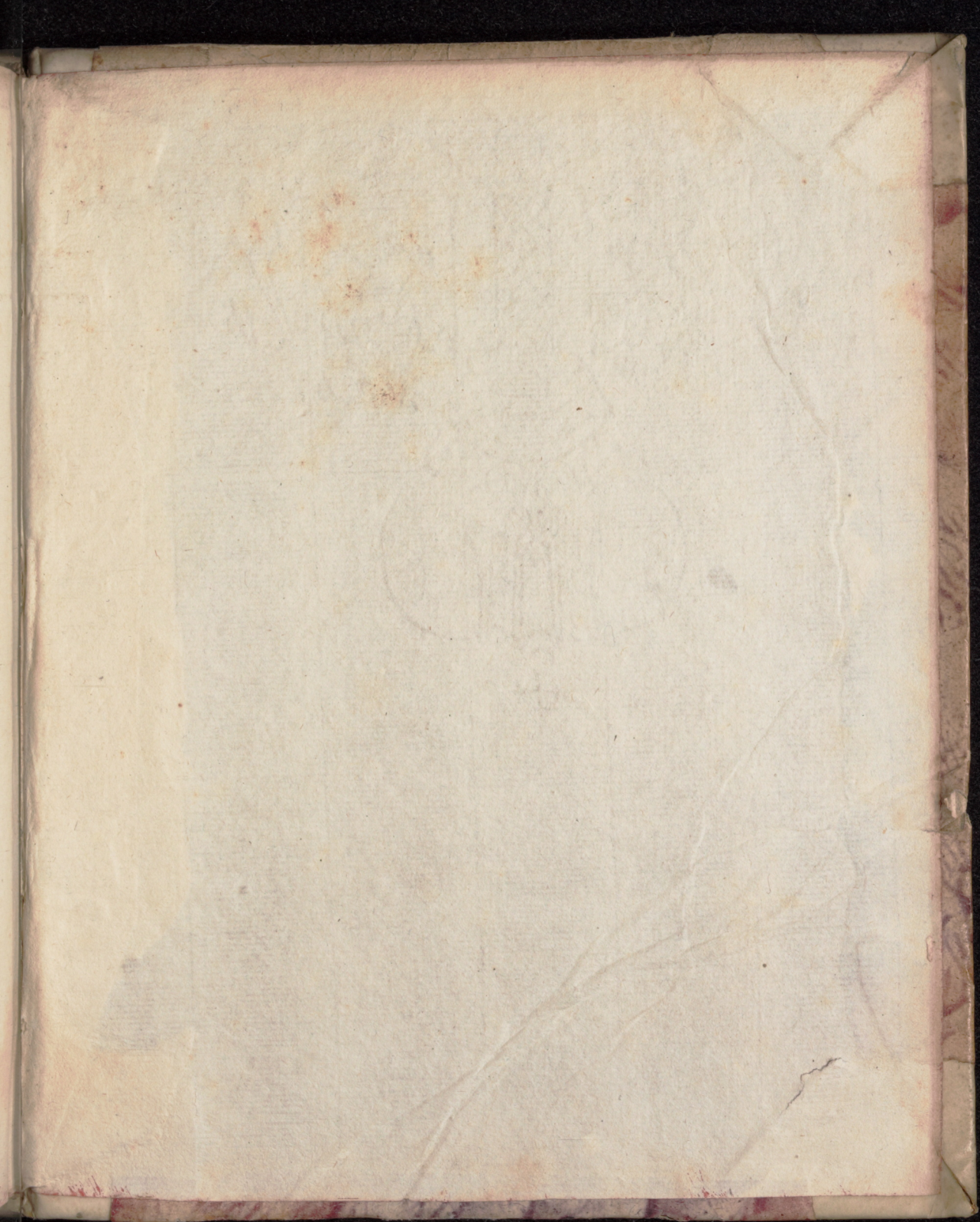
S. P. D.

P R A E S E S.

Sunt, qui Ministerio Ecclesiastico semet dicantes nihil magis su-
persuum quinimo inutile atque inane reputant, quam Academi-
cis studiis et exercitationibus ullum vel minimum impendere vel
tempus vel laborem. Modo Suggestui pauciora sufficere sibi persva-
dent, quam ut subtilioribus et altioribus, quibus operam credunt atque
oleum perdi, incumbendum sit: modo disputationes vilipendunt et
Scholasticis naeniis connumerant: modo exiles suas experti vires, ab
iis, quae ignorant, quaeque discere nolunt, remoti esse cupiunt. Officio
deinde admoti, quantum in omnibus ignorent, sero nimis sentiunt et
dolent, si modo sensum vel ignavia permittit vel in suis sibi placendi
studium. Hic Tu, *Vir Nobilissime*, R. M. C. *Dignissime*, Tuo exem-
plo hodie confundis et refutas. Quem modestissimo vitae genere
urentem Boni collaudant, quem sacratioribus literis impense incum-
bentem Acadēmia cognovit, quem orationibus sacris animos aedifi-
cantem Ecclesia probavit, eundem Te hodie Cathedra Theologica glo-
riatur Respondentem strenue rem suam agentem. Sic pro virili faci-
endum, sic ardor in suscipiendis laboribus exhibendus, sic studium
solidioris scientiae demonstrandum. Gratulor conatum, laudem, glo-
riam, decus illorum, quos, industria, diligentia, scientia, et animi sin-
ceritate, per gratiae virtutem ornatos, promerita manent virtutum prae-
mia. Faxit Numen providum, ut, quibus dignum te praestitisti, ex
proximo Tibi pateant munera. Per Spiritus S. gratiam confirmet verae
Religionis scientiam Tuam Sanctissimus Salvator, animumque Tuum,
Deo sacrum, omnis generis spirituali felicitate beer, et in temporali-
bus etiam pro sua benignitate prospera Tibi cuncta esse jubeat. Vale,
mihi que fave! Dabam Rostochii die x Jan. A. R. O. ccccclv

clōlclxxvii; et Ioh. Creighton in commentario,
 hic: *De Brief van den H. Apostel Iudas ontleedet en*
 arlemi clōlccxviii. Ex Pontificiis in eam com-
 : Augustinus de Quiros, societatis Iesu, in libro
 auorum clōlccxxviii secunda vice edito: Adamus
 ulgo Sasbouth, cuius *expositio epistolae Iudae* in operi-
 , Coloniae Agrippinae clōlclxxxviii tertia vice
 is, exstat. Theoduli, Itali, *commentarium in Iudae*
 tum est bibliothecae Patrum, edit. Parisiis clōlccx:
 ardentii commentarius in eandem exscriptus est
 ae Agrippinae clōlccxv. Henricus Lancelotus,
 as, scripsit in epistolam Iudae *anatomiam Christiani*
 ntwerpiae clōlccxxxiiii: Franciscus Laurelotius
 cxii *exegetin in epistolam Iudae theologicam, catholicam*
 lidit: Aegidius Radeus et ipse hoc in loco suum
 m foras dedit. est autem recusus Geneuae clōlcc-
 osius Ansbertus, vt vulgo, vel Autpertus, Bene-
 lanationes in Iudae epistolam dedit Coloniae clōlccxxx-
 olducius, Franciscanus, eam exposuit Parisiis clō-
 Martinez Segunti clōlccxxviii, ac Raphael Maf-
 nemadmodum alii volunt, Masseus, *explanationem*
 ae suppeditavit Venetiis clōlclxxvi. Inter Soci-
 entarium in hanc epistolam conscripsit Ioh. Ludo-
 enius, Baro Austriacus, qui in *bibliotheca unita-*
 poli (quod est fictum nomen) clōlclvi edita,
 in eadem reperitur etiam *fragmentum commentarii in*
 , cuius auctor est Ionas Schlichtingius a Buko-

Iudae epistola. Offert se mihi et aliud praefatio-
 um. Nuper enim, in locum placidissime defun-
 atis Consulis KLVSMANNI, susceptus est vir Con-
 BLECHEN. qui adhuc ita praeclare, vti de vni-
 uersa